

Centraal Planbureau
Planbureau voor de Leefomgeving

Effecten op
economie
en milieu

Hoofdstuk 5
Analyse programma
PVV

Keuzes in Kaart
2013-2017

*Een analyse van tien
verkiezingsprogramma's*

5 PVV

5.1 Overheidsbegroting

Het beleidspakket van de PVV verbetert het EMU-saldo in 2017 met 7¼ mld euro ten opzichte van het basispad. Dit is de ex-ante verbetering, dat wil zeggen ongerekend macro-economische doorwerking. Deze verbetering van het begrotingssaldo komt voort uit lagere uitgaven en wordt beperkt door een netto lastenverlichting. De PVV begint niet direct met ombuigen, maar kiest ervoor om het tekort in 2013 en 2014 nog te laten oplopen ten opzichte van het basispad.

In 2017 buigt de PVV per saldo 14¾ mld euro om op de **overheidsuitgaven** ten opzichte van het basispad. Netto wordt het meest omgebogen bij internationale samenwerking en onderwijs. De overheidsuitgaven krimpen na verwerking van het beleidspakket met ¼% per jaar.

Op de **arbeidsvoorwaarden collectieve sector** wordt ten opzichte van het basispad per saldo niet omgebogen. De PVV buigt 1¾ mld euro om op **openbaar bestuur**, waarvan ½ mld euro op het ambtenarenapparaat van het Rijk (exclusief veiligheid en defensie en inclusief overig openbaar bestuur, zoals UWV) en 1¼ mld euro op lokaal bestuur, wat tot vermindering van het ambtenarenapparaat van de lokale overheid zal leiden. Dit is de maximale bezuiniging die door het CPB voor de komende kabinetsperiode mogelijk wordt gehouden op openbaar bestuur (inclusief ombuigingen op het ambtenarenapparaat in andere functies 2 mld euro in 2017 en 2½ mld euro structureel). Het CPB tekent aan dat deze besparingen alleen onder strikte voorwaarden ten aanzien van politieke en ambtelijke sturing haalbaar zijn en zullen leiden tot minder dienstverlening.

De PVV wil per saldo ½ mld euro minder uitgeven aan **veiligheid**, met name door te bezuinigen op de apparaatskosten (¼ mld euro). De partij wil ook de **defensie-uitgaven** netto met ½ mld euro terugbrengen, door diverse ombuigingen.

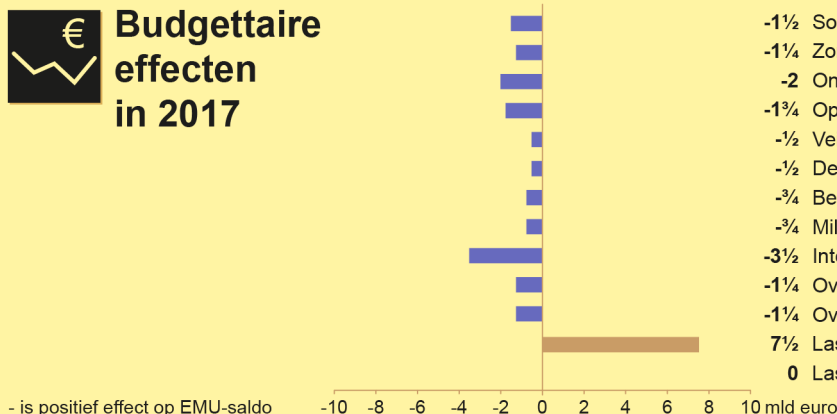
Aan **bereikbaarheid** geeft de PVV in 2017 ¾ mld euro minder uit dan in het basispad. De grootste ombuiging betreft een verlaging van het aanlegbudget voor het spoor (¾ mld euro). De grootste intensivering betreft de aanleg van wegen (¼ mld euro).

De PVV wil in 2017 ten opzichte van het basispad ¾ mld euro minder aan **milieu** uitgeven. Met name door de stimuleringsregeling duurzame energie (SDE+) af te schaffen. Voor het EMU-saldo pakt deze maatregel evenwel neutraal uit, omdat tegelijkertijd ook de heffing waaruit de SDE+ wordt betaald, wordt afgeschaft.

De PVV wil per saldo 2 mld euro ombuigen in het **onderwijs**. De partij zet met name in op klassenvergroting en reductie van overhead via een korting op de lump sum (1 mld euro).

In de **zorg** buigt de PVV per saldo 1¼ mld euro om ten opzichte van het basispad. Zie paragraaf 5.8.

Budgettaire effecten in 2017

Financieel

- Verbetering houdbaarheid (2017, % bbp) **0,4**
- Verbetering EMU-saldo (2017, % bbp) **1,3**
- Koopkracht huishoudens (gecumuleerd, 2017, %) **2**
- Saldo lopende rekening (2017, % bbp) **1,2**

Werk

- Structurele werkgelegenheid (2040, %-punt) **-1/4**
- Werkloosheid (2017, % van de beroepsbevolking) **-0,5**

Energie en klimaat

- Reductie broeikasgassen (2020, Mton CO₂) **-5**
- Aandeel hernieuwbare energie (2020, %-punt) **-1 ½**

Onderwijs en innovatie

- Bbp-effect onderwijs (structureel, %) **-0,2**
- Innovatie (verwacht effect) **-**
- Categorieën: - 0 + ?

Natuur

- Biodiversiteit (2020, %-punt) **-10 à -5**

Verkeer

- Files op snelwegen (2020, %) **12**
- Autogebruik (2020, %) **2**
- OV-gebruik (2020, %) **0**

Zorg

- Eigen betaling per verzekerde (2013, euro) **-60**
- Meer (+) of minder (-) marktwerking in de curatieve zorg **-**
- Categorieën: -- 0 ++

Wonen

- Woningmarkt - welvaartswinst (structureel, % bbp) **-0,9**
- Prijsverandering koopwoningen (2017, %) **2**
- Verandering netto huur (2017, %) **-5**

Aan **sociale zekerheid** wordt per saldo 1½ mld euro minder uitgegeven. De PVV buigt met name om door te korten op de re-integratiebudgetten (¾ mld euro). De belangrijkste intensivering betreft het terugdraaien van de verhoging van de AOW-leeftijd naar 66 jaar in 2019.

Aan **overdrachten aan bedrijven** wordt in 2017 per saldo 1¼ mld euro minder besteed. De PVV voert een taakstelling door op subsidies en bezuinigt maximaal op het topsectorenbeleid. De PVV geeft ten opzichte van het basispad 3½ mld euro minder uit aan **internationale samenwerking** door het budget voor ontwikkelingssamenwerking te korten. Op de **overige uitgaven** buigt de PVV per saldo 1¼ mld euro om. De grootste bezuiniging betreft een korting op de publieke omroep (½ mld euro).

Tabel 5.1 Uitgavenontwikkeling van beleidspakket PVV t.o.v. basispad, 2013-2017

	Basispad	Netto intensiveringen	Basispad inclusief beleidspakket	Basispad	Basispad inclusief beleidspakket
	mld euro			% per jaar	
Arbeidsvoorwaarden		0			
Openbaar bestuur	-3¼	-1¾	-5	-1	-1½
Veiligheid	-½	-½	-1	-¾	-1½
Defensie	-¼	-½	-1	-1	-3
Bereikbaarheid	-1	-¾	-1¾	-2	-3½
Milieu		-¾			
Onderwijs	¾	-2	-1	½	-¾
Zorg	11	-1¼	9½	3¼	2¾
Sociale zekerheid	5	-1½	4	1¼	1
Overdrachten aan bedrijven	-1½	-1¼	-2¾	-3¼	-6
Internationale samenwerking	1¼	-3½	-2¼	1¾	-3½
Overig		-1¼			
Totaal EMU-relevante uitgaven	11½	-14¾	-3	¾	-1¼

Tabel 5.2 Werkgelegenheidseffecten beleidspakket PVV t.o.v. basispad, 2013-2017

	Uitgangspositie	Basispad	Effect beleidspakket	Basispad inclusief beleidspakket	Basispad	Basispad inclusief beleidspakket
	2012	2013-2017	2013-2017	2013-2017	2013-2017	2013-2017
	duizenden arbeidsjaren			% per jaar		
Sector overheid	1048	-42	-65	-107	-¾	-2
Zorg	967	142	-5	137	2¾	2¾
Overheid en zorg	2015	101	-70	31	1	¼

Het beleidspakket van de PVV vermindert de **werkgelegenheid** in de sector overheid met 65.000 arbeidsjaren in 2017 ten opzichte van het basispad. De daling van de werkgelegenheid in de sector overheid komt uit op 2 per jaar, tegen ¾% per jaar in het basispad. In de zorg daalt de werkgelegenheid met 5.000 arbeidsjaren ten opzichte van het

basispad. De werkgelegenheid in de zorg stijgt daarmee in hetzelfde tempo als in het basispad: 2¾% per jaar.

De PVV verlicht de EMU-relevante lasten in 2017 per saldo met 7½ mld euro ten opzichte van het basispad. Deze verlichting komt geheel ten goede aan burgers.

De **belastingen op milieu** wijzigen per saldo niet ten opzichte van het basispad. Afschaffing van de fiscale vergroeningsfaciliteiten (¾ mld euro) wordt gecompenseerd door een aantal kleinere lastenverlichtingen, zoals een verlaging van de energiebelasting op aardgas.

De **lasten op inkomen en arbeid** dalen netto met 3¼ mld euro. De belangrijkste lastenverlichting die de partij wil doorvoeren, is het per 2014 weer onbelast maken van de reiskostenvergoeding (2 mld euro). De PVV verzwart de lasten door het vitaliteitspakket volledig af te schaffen (2½ mld euro).

De **lasten op vermogen en winst** gaan met 2 mld euro omhoog. De partij buigt met name om door de fiscale innovatiefaciliteiten af te schaffen (1¾ mld euro). De belangrijkste lastenverlichting betreft het terugdraaien van de corporatieheffing (¾ mld euro).

De PVV verlaagt per saldo de **overige belastingen** met 6½ mld euro, vooral door de btw te verlagen ten opzichte van het basispad (7 mld euro).

Tabel 5.3 Belasting- en sociale premiemaatregelen van beleidspakket PVV t.o.v. basispad, 2013-2017

	Basispad	Netto lastenverzwaring	Basispad inclusief beleids- pakket
	mld euro		
Milieu	1½	0	1½
Inkomen en arbeid	8¼	-3¼	5
Vermogen en winst	1½	2	3¼
Overig	3½	-6½	-3
Totaal EMU-relevante lasten	14½	-7½	7
w.v. gezinnen	8¼	-7½	1¼
bedrijven	5¼	0	5¼
buitenland	0	0	0

5.2 Macro-economische effecten

Het pakket van de PVV vermindert de EMU-relevante uitgaven met 14¾ mld euro. Daarvan is ruwweg de helft gericht op overheidsbestedingen, die daardoor met 0,7%-punt per jaar minder groeien dan in het basispad. Voor het overige verlaagt de PVV inkomensoverdrachten (voor een groot deel die naar het buitenland). In het pakket is sprake van een lastenverlichting, in 2017 dalen de totale EMU-relevante lasten met 7½ mld euro. Terwijl de lagere uitgaven aan (vooral) inkomensoverdrachten de consumptie van huishoudens vertragen, wordt deze juist gestimuleerd door de lagere lasten en de licht hogere werkgelegenheid. Hierdoor verhoogt het pakket de gemiddelde bbp-groei in de periode 2013-2017 met 0,1%-punt.

Het arbeidsaanbod neemt met 5.000 personen af in 2017 door het pakket. De werkgelegenheid bij de overheid daalt met in totaal 65.000 arbeidsjaren. In de marktsector neemt de werkgelegenheid juist toe ten opzichte van het basispad, vooral door de lastenverlichting. Per saldo is de werkloosheid in 2017 0,5%-punt lager dan in het basispad. Dit heeft een opwaarts effect op de lonen. Toch komen deze lager uit dan in het basispad. Ten eerste drukken de 5% lagere huren de prijzen en daarmee de lonen. Ten tweede leidt de lagere replacement rate tot lagere lonen. Het saldo op de lopende rekening verbetert met 1,2%-punt bbp. Dit is voor ongeveer de helft het gevolg van een beter uitvoersaldo. De andere helft wordt verklaard door het schrappen van het budget van ontwikkelings-samenwerking.

Tabel 5.4 Macro-economische effecten beleidspakket PVV, 2013-2017

	Basis	Effect pakket	Basispad incl. beleidspakket
	% per jaar		
Volume bestedingen en productie			
Bruto binnenlands product	1½	0,1	1½
Consumptie huishoudens	¼	0,1	¼
Overheidsbestedingen	½	-0,7	-¼
Investerings bedrijven	3¼	0,2	3¼
Uitvoer goederen en diensten	4	0,3	4½
Lonen en prijzen			
Contractloon marktsector	2¼	-0,6	1¾
Consumptieprijis	2	-0,6	1½
Reële arbeidskosten marktsector	1¾	-0,1	1¾
Arbeidsmarkt			
Werkgelegenheid (arbeidsjaren)	¼	0,1	¼
w.v. marktsector	-¼	0,4	¼
effect op niveau 2017 in %-punten			
Werkloze beroepsbevolking	5¼	-0,5	4¾
Arbeidsinkomensquote marktsector	80¾	-0,1	80¾
Saldo lopende rekening (%bbp)	9¼	1,2	10½

5.3 Overheidstekort en overheidsschuld

De effecten van het PVV-pakket op het EMU-saldo wijken weinig af van de initiële impuls van 7¼ mld euro in 2017 of 1,1% bbp. Bijna de helft van het ex-ante bedrag bestaat uit bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking waar een klein positief inverdieneffect bij hoort, omdat de overheid lagere rentelasten heeft. Verder verschuift het pakket een aantal belastingen richting belastingen met relatief kleine inverdieneffecten. Per saldo leveren deze verschuivingen een positief inverdieneffect op. Daarbij verbetert de PVV vooral in het tweede deel van de periode het ex-ante EMU-saldo, waardoor de stimulering van de economie in de eerdere jaren nog een positief effect heeft op het EMU-saldo in 2016 en 2017. Het inverdieneffect wordt ook hoger door maatregelen op de woningmarkt: de combinatie van lagere huren en hogere huizenprijzen verbetert het EMU-saldo in 2017. Hier tegenover staan forse negatieve (tijdelijke) inverdieneffecten bij bezuinigingen op het

ambtenarenapparaat en het beperken van subsidies. Al met al zijn de inverdieneffecten van het totale pakket beperkt en licht positief in de periode 2015-2017. Het EMU-saldo komt in 2017 daardoor uit op -1,3% van het bbp, een verbetering van 1,3%-punt ten opzichte van het basispad.

Tot en met 2017 komt de schuldquote door het pakket hoger uit dan in het basispad. Tot 2014 is dit vooral het gevolg van het EMU-saldo dat lager uitkomt. Ondanks de verbetering van het EMU-saldo vanaf 2016 ligt de schuldquote toch nog 0,6%-punt boven het basispad. Dit is vooral het gevolg van een noemereffect: het lagere nominale bbp verhoogt de schuld als percentage van het bbp.

Tabel 5.5 Overheidstekort en overheidsschuld beleidspakket PVV, 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017
EMU-saldo (% bbp, basispad)	-2,9	-3,1	-2,7	-2,8	-2,6
Ex-ante effect pakket	-1,0	-0,5	0,0	0,7	1,1
Inverdieneffecten van het pakket	-0,1	0,0	0,2	0,2	0,2
EMU-saldo inclusief effect pakket (% bbp)	-4,0	-3,6	-2,5	-1,9	-1,3
EMU-schuld (% bbp, basispad)	72,9	73,5	73,9	74,3	74,1
Effect pakket	2,5	3,3	3,4	1,9	0,6
EMU-schuld inclusief effect pakket (% bbp)	75,4	76,9	77,3	76,2	74,7

5.4 Koopkrachteffecten

De volgende maatregelen zijn gunstig voor de koopkracht:

- terugdraaien maatregelen basispad met betrekking tot koopwoningmarkt
- verhogen huurtoeslag
- terugdraaien van het belastingen van de reiskostenvergoeding
- wel toepassen tabelcorrectiefactor in 2013
- verlagen Zvw-premies
- niet verhogen eigen risico naar 350 euro inclusief aanpassing zorgtoeslag (gunstig voor hogere inkomens)
- verlagen van tarief eerste schijf in box 1 (onderdeel van “niet verhogen eigen risico”)
- verhogen kinderopvangtoeslag
- verhogen ouderenkorting
- verhogen arbeidskorting
- voor politie geen nullijn

De volgende maatregelen zijn nadelig voor de koopkracht:

- verhogen van de tarieven in box 1 (terugdraaien terugsluis als gevolg van btw-verhoging en terugsluis als gevolg van vergroeningspakket)
- niet verhogen eigen risico naar 350 euro inclusief aanpassing zorgtoeslag (ongunstig voor lagere inkomens)

- volledig afschaffen vitaliteitspakket
- beperken kinderbijslag en kindgebonden budget
- afschaffen giftenaftrek
- afschaffen Wet Hillen

Het programma van de PVV heeft per saldo nauwelijks effect op de reële loonontwikkeling in de marktsector. Zowel de prijzen als de lonen in de marktsector volgen ongeveer het basispad. Het terugdraaien van de btw-verhoging uit het basispad en de verlaging van de accijnzen op brandstof hebben aanvankelijk een drukkend effect op de inflatie. In 2016 en 2017 ligt de inflatie hoger omdat de accijnsverlaging na drie jaar afloopt. De gehanteerde nullijn voor het overheids personeel leidt door de verwachte loonontwikkelingen in de marktsector tot relatief geringe inhaaleffecten in latere jaren.

De totale mediane koopkracht valt ½%-punt gunstiger uit als gevolg van het PVV-programma. Alle huishoudens profiteren van het wel toepassen van de tabelcorrectiefactor in box 1 in 2013 en de verlaging van de Zvw-premies. Het eigen risico wordt niet verhoogd naar 350 euro, maar de bijbehorende verhogingen van de zorgtoeslag en tarief eerste schijf in box 1 worden eveneens ongedaan gemaakt. De lagere inkomens hebben hier nadeel van en de hogere inkomens hebben er voordeel van. Huishoudens met meer dan twee kinderen ondervinden een nadelig effect op de koopkracht door de beperking van het kindgebonden budget en de kinderbijslag, maar hebben voordeel van het verhogen van de kinderopvangtoeslag.

Het niet belasten van de reiskostenvergoeding en het verhogen van de arbeidskorting hebben een positief effect op de mediane koopkracht van werknemers. Hier staat tegenover dat het vitaliteitspakket volledig wordt afgeschaft.

Gepensioneerden met een inkomen tot ruim 35.000 euro hebben een koopkrachtvoordeel door het verhogen van de ouderenkorting en alleenstaande ouderenkorting.

De doorwerking van de zorgmaatregelen op de eigen betalingen en de eigen bijdragen in de Zvw is meegenomen in de koopkracht.

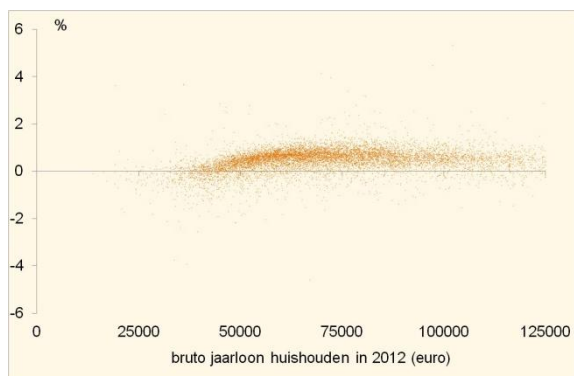
Enkele maatregelen zijn niet in de statische koopkrachtcijfers verwerkt, omdat ze niet passen binnen het begrip statische koopkracht. Dit betreft onder meer het terugdraaien van de verhoging van de AOW-leeftijd en het beperken van het Witteveenkader. Er zijn ook maatregelen die niet zijn meegenomen omdat niet bekend is welke huishoudens in welke mate daarvan profiteren, of omdat de betreffende groep niet is opgenomen in de koopkrachttabel. Dit betreft onder meer de verhoging van de overdrachtsbelasting, de verhoging van belastingen voor expats en kenniswerkers en het afschaffen van kinderopvangtoeslag voor niet-werkende ouders die een ongunstig effect op de koopkracht hebben.

Tabel 5.6 Ex post koopkracht beleidspakket PVV, gemiddeld over 2013-2017

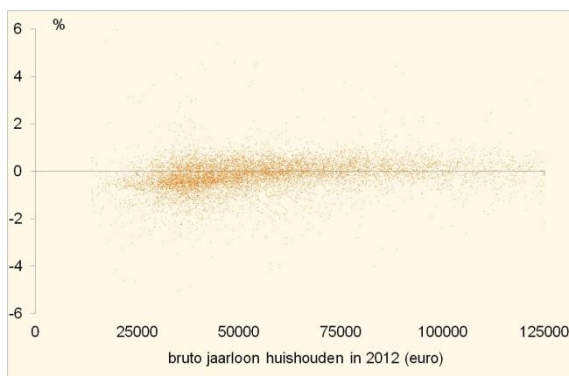
	Tweeverdiener (c)		Alleenstaande (ouder)		Alleenverdiener		Alle huishoudtypen	
Bruto huishoudinkomen (b)	Effect PVV	Basis incl. PVV	Effect PVV	Basis incl. PVV	Effect PVV	Basis incl. PVV	Effect PVV	Basis incl. PVV
mediaan koopkrachtmutatie in % (a)								
Werknemers								
< 175% WML	½	-¼	½	½	½	-½		
175-350% WML	½	½	½	¾	¼	-¼	} ½	} ½
350-500% WML	½	¾	} ¼	} ½	} ¼	} 0		
> 500% WML	¼	½						
Uitkeringsgerechtigden								
<= 120% WML	} 0	} -½	0	-½	0	-½	} 0	} -½
> 120% WML			0	0	0	0		
Gepensioneerden								
<= 120% AOW	0	¼	¼	½	} ¼	} -½	} ¼	} 0
> 120% AOW	¼	-½	½	-½				
Alle inkomensbronnen	½	½	½	½	¼	-¼	½	½
<p>(a) Statische koopkrachtmutatie exclusief incidentele inkomensmutaties.</p> <p>(b) Bruto inkomen uit arbeid, bruto minimumloon (WML) en bruto 100% AOW-uitkering zijn in 2012 ongeveer 18.800 euro.</p> <p>(c) De indeling van tweeverdieners naar inkomensbron is op basis van de meest verdienende partner.</p>								

Figuur 5.1 Spreiding koopkracht beleidspakket PVV (inclusief basispad) over 2013-2017²⁵

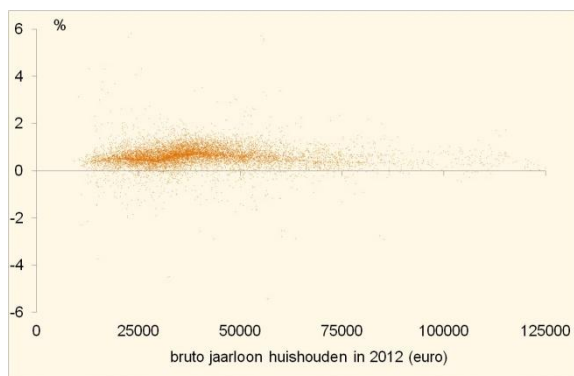
Werkende tweeverdieners

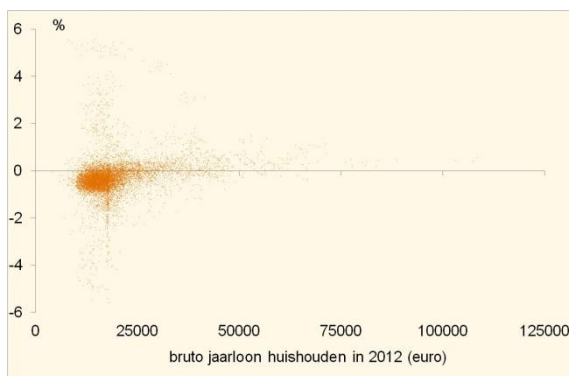
Werkende alleenverdieners

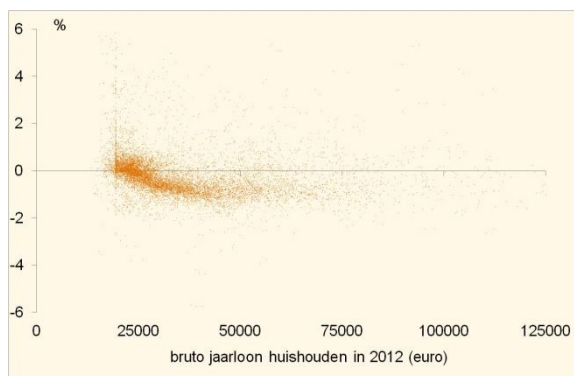
Werkende alleenstaanden

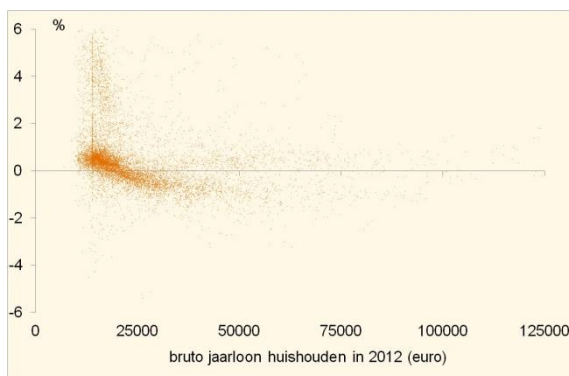
Uitkeringsgerechtigde alleenstaanden

Gepensioneerde tweeverdieners

Gepensioneerde alleenstaanden

²⁵ Koopkracht naar huishoudtype en huishoudinkomen, mutaties in % per jaar, 2013-2017.

5.5 Structurele werkgelegenheidseffecten

Tabel 5.7 Structurele effecten arbeidsmarkt

	PVV
Werkgelegenheid (a)	- ¼
w.v. fiscaal	1 ½
sociale zekerheid	0
AOW-leeftijd	-1 ¾
Participatie (b)	-1
Werkloosheid	- ½
Productiviteit (c)	-0,5

(a) Procentuele toename werkgelegenheid in arbeidsjaren.
(b) Als percentage van de potentiële beroepsbevolking.
(c) Procentuele toename productiviteit.

De PVV verlaagt de AOW-leeftijd naar 65 jaar en verruimt de hypotheekrenteaftrek. De werkgelegenheid in arbeidsjaren daalt hierdoor met ¼% ten opzichte van het basispad. De afname komt vooral doordat de participatiegraad in personen daalt met 1% van de potentiële beroepsbevolking. Werkzame personen gaan meer uren werken. De werkloosheid daalt met ½%-punt.

De maatregelen van de PVV voor wat betreft het ontslagstelsel verhogen de ontslagbescherming voor vaste contracten ten opzichte van het basispad. Het niveau van ontslagbescherming voor vaste contracten volgens de OESO-indicator neemt daardoor toe. Hierdoor komt op de lange termijn het niveau van de productiviteit 0,5% lager uit. Het terugdraaien van de financiële verantwoordelijkheid van werkgevers voor de eerste zes maanden WW leidt tot een daling van de werkgelegenheid met ¼% en een stijging van de werkloosheid met ¼%-punt.

De Wajong wordt beperkt tot volledig en duurzaam arbeidsgehandicapte jongeren. Dat zorgt voor een toename van de werkgelegenheid met ¼%. Het verlagen van de AOW-leeftijd naar 65 leidt tot een daling van de werkgelegenheid op lange termijn met 1¾%.

De fiscale maatregelen van het Begrotingsakkoord worden in belangrijke mate ongedaan gemaakt. De PVV maakt de verhoging van de btw-tarieven grotendeels ongedaan. Het hoge btw-tarief wordt verlaagd naar 18% en het lage btw-tarief naar 5%. Daarnaast worden de schijflengtes van de inkomstenbelasting niet bevroren waardoor een groter deel van het inkomen in een lagere belastingschijf valt. Daarnaast wordt de arbeidskorting verhoogd. Per saldo leiden deze maatregelen tot een lagere belastingdruk en lagere lasten en daarmee tot meer werkgelegenheid. Het terugdraaien van de maatregel voor de hypotheekrenteaftrek zorgt ook voor een lagere belastingdruk en leidt daarmee tot meer werkgelegenheid. Hetzelfde geldt voor het terugdraaien van de afschaffing van de onbelaste kilometervergoeding. De aftopping van de pensioenopbouw maakt het werken iets minder lonend voor hoge inkomens en dat betekent minder werkgelegenheid. De bankenbelasting

zorgt voor een afname van de werkgelegenheid. De fiscale maatregelen leiden tot een toename van de werkgelegenheid met 1½% terwijl de werkloosheid daalt met ½%-punt.

Op lange termijn daalt de werkloosheid per saldo met ½%-punt. Naast de maatregelen op fiscaal gebied, die de werkloosheid met ½%-punt verlagen, verhogen de WW-maatregelen de werkloosheid met ¼%-punt.

5.6 Houdbaarheid overheidsfinanciën

De PVV verbetert de houdbaarheid met 0,4% bbp. De ex-ante verbetering van het EMU-saldo in 2017 levert hieraan de belangrijkste bijdrage, maar om een aantal redenen verbetert de houdbaarheid minder. De belangrijkste reden is het verlagen van de pensioenleeftijd ten opzichte van het basispad; de PVV houdt vast aan de leeftijd van 65 jaar. De tweede reden is het terugdraaien van vrijwel alle woningmarktmaatregelen uit het basispad. De structurele effecten van een aantal andere maatregelen vallen tegen elkaar weg.

De PVV houdt vast aan de AOW-leeftijd van 65 jaar. De kosten hiervan lopen op van 3 mld in 2017 tot ruim 8 mld in 2040. Dit impliceert een daling van de werkgelegenheid met 1¾% en een houdbaarheidsverlies van 1% bbp. De PVV neemt wel maatregelen om de aftrekbaarheid van aanvullende pensioenen voor inkomens boven 100.000 euro af te schaffen. Deze maatregel zorgt vooral op korte termijn voor extra inkomsten.

De PVV draait vrijwel alle ingevoerde of voorgenomen maatregelen van het kabinet Rutte ten aanzien van de woningmarkt terug, zowel voor de koop- als de huurmarkt. Op korte termijn levert het pakket maatregelen geld op voor de schatkist vanwege de verhoging van de overdrachtsbelasting. Op de lange termijn wordt echter de fiscale subsidiëring van de eigen woning duurder en is het effect op de Rijksbegroting negatief.

Tabel 5.8 Houdbaarheid, effect van beleidspakket PVV

	% bbp	Mld euro
Houdbaarheid basispad	-1,1	-7
Verbetering	0,4	2
Stand incl. verbetering	-0,7	-5
Verbetering houdbaarheid, binnen de kabinetsperiode en structurele effecten		
Ex-ante EMU-saldo 2017	1,1	7
Effecten na 2017	-0,8	-5
Verbetering houdbaarheid, selectie van beleidsdossiers		
AOW en pensioenen	-1,0	-7
Woningmarkt	-0,5	-3
Zorg	0,2	2

Bij de zorg houden intensiveringen en ombuigingen elkaar ongeveer in evenwicht. Aan de ene kant wordt een aantal maatregelen uit het Begrotingsakkoord, zoals een hoger eigen risico en pakketbeperking voor lage ziektelast, teruggedraaid. Aan de andere kant leveren het begrenzen van de groei van ziekenhuizen en de landelijke uitrol van buurtzorg een besparing op.

De PVV houdt per saldo een houdbaarheidstekort van 5 mld euro over.

5.7 Energie en klimaat

De PVV stelt de SDE+-regeling niet langer open voor nieuwe projecten. Hierdoor neemt het aandeel hernieuwbare energie af met 1,5%-punt tot 7,5%. Het maatregelenpakket van de PVV is niet toereikend om de EU-verplichting voor het aandeel hernieuwbare energie (14% in 2020) te realiseren.

Tabel 5.9 Hernieuwbare energie en broeikasgassen, effecten van beleidspakket PVV t.o.v. het basispad

	Toename hernieuwbare energie	Reductie van broeikasgassen		
		Totaal	Niet-ETS sector	ETS-sector
	aandeel in eindgebruik in %- punten	in Mton CO ₂ -equivalentie		
Nederland totaal	-1,5	-5	-1	-4
w.v. hernieuwbare energie		-2	0	-2
energiesector		-2	0	-2
gebouwde omgeving		-1	-1	-1
verkeer		-1	-1	0
industrie		0	0	0
landbouw		0	0	0
overig		0	0	0

Door afronding kunnen optellingen van subtotaal 1 Mton afwijken van het totaal.

In het basispad bedraagt het aandeel hernieuwbare energie 9% in 2020.

De emissie in de niet-ETS-sector is de emissie die niet onder het Europese emissiehandelssysteem valt: vooral gebouwde omgeving, landbouw en verkeer. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de niet-ETS-sector in 2020 geraamd op 99 (92-108) Mton CO₂-eq. De Europese taakstelling voor de Nederlandse niet-ETS-sector is nog niet vastgesteld, maar zal waarschijnlijk uitkomen op 105 Mton CO₂-eq.

De emissies in de ETS-sector vallen onder het Europese emissiehandelssysteem. Dit betreft vooral de industrie en de energiesector.

De emissie van broeikasgassen neemt toe met 5 Mton, waarvan 1 Mton in de niet-ETS-sectoren. De (nog indicatieve) doelstelling voor de niet-ETS-sectoren zal waarschijnlijk worden gehaald. Het pakket heeft geen effect op de realisatie van de EU brede taakstelling voor de ETS-sectoren. Voor de ETS-sector geldt namelijk een plafond voor alle bedrijven in de EU gezamenlijk. Meer emissie in Nederland geeft bedrijven in andere EU-landen daardoor minder emissieruimte. Een individuele lidstaat kan het EU-brede emissieplafond voor de ETS niet veranderen.

De toename van broeikasgasemissies komt hoofdzakelijk door het niet langer openstellen van de SDE+-regeling en het terugdraaien van enkele afspraken uit het Begrotingsakkoord 2013. Vooral het invoeren van een vrijstelling voor de kolenbelasting voor elektriciteitscentrales en het invoeren van een fiscale vrijstelling van woon-werkverkeer zijn daarbij van belang.

De PVV verhoogt de uitstoot van broeikasgassen en verlaagt het percentage hernieuwbaar door de uitgaven voor energie en klimaat met 1,5 mld euro in 2020 te verlagen. Tegelijkertijd verlaagt de PVV de belastingen op energie en klimaat met 0,8 mld euro, waardoor de prikkel om broeikasgassen te reduceren verder afneemt.

5.8 Zorg

De **langdurige zorg** in de AWBZ wordt ingericht volgens het principe van Buurtzorg c.q. regelarme zorg. Dat wil zeggen dat het recht op zorg vervalt, het wordt weer een voorziening. Dit betekent dat een landelijke uniforme regeling wordt losgelaten en dat op de ene plaats zorg anders ingevuld wordt dan op de andere en door de ene zorgverlener anders dan de andere. Het CPB rekent met een doelmatigheidswinst van 5% bij de extramurale en lichtere intramurale zorg, 2,5% bij de zwaardere intramurale zorg. Dit impliceert dat de AWBZ niet uitgevoerd gaat worden door de zorgverzekeraars. De begeleiding wordt overgeheveld naar de gemeenten. Met deze twee maatregelen bespaart de PVV 1,5 mld euro.

De PVV intensificeert voor 0,8 mld euro binnen de langdurige zorg, voornamelijk door het terugdraaien van verschillende maatregelen uit het basispad. Dat betekent dat de 'Agema gelden', geblokkeerd in het basispad, alsnog besteed gaan worden aan meer langdurige zorg. De PVV verhoogt de intramurale tarieven voor gehandicaptenzorg en de langdurige geestelijke gezondheidszorg en de tarieven voor PGB's met een verblijfsindicatie. Daarnaast blijven de lichtere zorgzwaartes 1-3 recht geven op intramurale zorg.

De PVV houdt het huidige stelsel van gereguleerde marktwerking in de **curatieve zorg** in stand maar wil via strakkere budgettering van ziekenhuizen (via het macrobeheersingsinstrument) en inkomens van specialisten de volumegroei bij ziekenhuizen, en bij de GGZ, verminderen van 2,5% naar 2% per jaar. Daarnaast neemt de partij een aantal prijsmaatregelen, zoals het vaststellen van lagere tarieven bij de GGZ, het centraal inkopen van medicijnen en het verlagen van de inkomens van topbestuurders en medisch specialisten. Dit levert in totaal een ombuiging op van 1,1 mld euro.

De PVV draait verschillende pakketmaatregelen uit het basispad terug, maar zet daar ook weer nieuwe pakketmaatregelen tegenover. Verder bespaart de PVV door een beleid waarbij stringenter wordt gekeken naar wat wel en wat niet jaarlijks in het verzekerde pakket wordt opgenomen. In totaal betreft het hier een besparing van 0,2 mld euro.

De PVV kiest voor een **eigen risico** van 230 euro. Dat leidt tot een intensivering van 0,9 mld euro. Daarnaast worden de **eigen bijdrage** per ligdag van 7,50 euro en die voor

gehoortoestellen teruggedraaid. Daarentegen verhoogt de PVV de eigen bijdrage GGZ met 0,1 mld euro.

De **werkgelegenheid** in de zorg, publiek en privaat, groeit in de periode 2013-2017 met 135.000 arbeidsjaren. Dat is circa 5.000 minder dan in het basispad.

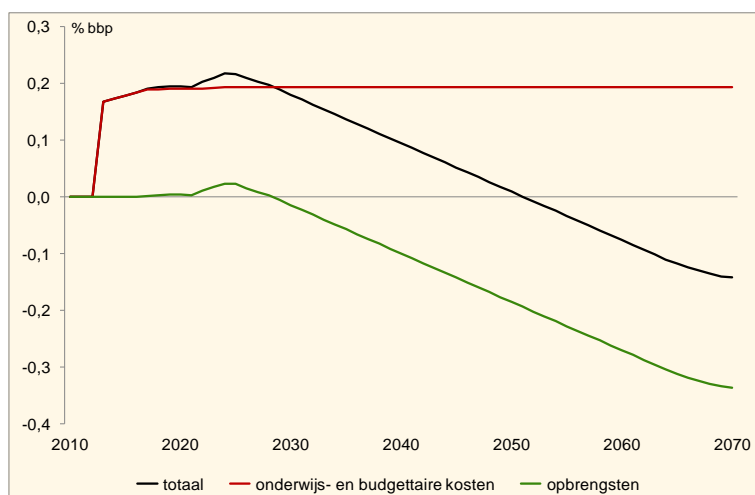
5.9 Onderwijs

De PVV bezuinigt voor 1,9 mld euro op onderwijs.

De belangrijkste bezuiniging betreft een korting van 1 mld euro op de lumpsum voor scholen in het basis- en voortgezet onderwijs. Overige bezuinigingen zijn het korten op het exploitatiebudget voor het MBO, het samenvoegen van de kenniscentra beroepsonderwijs en bedrijfsleven (in totaal 0,1 mld euro) en het afschaffen van de maatschappelijke stages (0,1 mld euro). Kunstopleidingen moeten zich gaan focussen op de grootste talenten (0,1 mld euro). Ook bezuinigt de PVV op het hoger onderwijs door een algemene taakstelling en het samenvoegen van kleine opleidingen (in totaal 0,2 mld euro). Op het terrein van wetenschap worden de investeringen in het kader van het topsectorenbeleid teruggedraaid (0,2 mld euro).

Van het totaal aan bezuinigingen valt 1 mld euro in de categorie kansrijk. Dit betreft klassenvergroting ten gevolge van de taakstellende korting op de lumpsum. Klassenvergroting is kansrijk, omdat de relatief grote bezuiniging gepaard gaat met een geringe verslechtering van onderwijsprestaties. Het welvaartseffect van de algemene korting in het hoger onderwijs is onbekend. Deze maatregel zorgt voor een financieringsschuif tussen publieke en private middelen en een (beperkte) daling van de deelname aan het hoger onderwijs. Studenten die het instellingscollegegeld betalen, krijgen te maken met een collegegeldverhoging door de korting op de rijksbijdrage.

Figuur 5.2 Effect van onderwijsmaatregelen PVV op bbp

Figuur 5.2 presenteert het netto lange-termijn bbp-effect van deze maatregel (inclusief de korting op het hoger onderwijs). De kostenlijn geeft de budgettaire effecten en de onderwijskosten weer. De opbrengstenlijn betreft zowel de stijging van de arbeidsproductiviteit als het arbeidsaanbodeffect. Het totale (netto) effect is de som van de opbrengstenlijn en de kostenlijn.

Op lange termijn leidt het onderwijspakket van de PVV tot een structurele daling van het bbp met 0,15%.

5.10 Innovatie

De PVV bezuinigt 2,3 mld euro op innovatie. De voorgestelde beleidswijziging is met een quick-scan beoordeeld op het effect op de welvaart. Hoofdstuk 14 geeft een algemene toelichting op de aanpak die gevolgd is bij het evalueren van innovatiemaatregelen.

De PVV schaft alle bestaande fiscale innovatiefaciliteiten af vanaf 2015. Dit komt neer op een bezuiniging van 1,9 mld euro. Daarnaast buigt de PVV maximaal om op het innovatiegedeelte van het topsectorenbeleid, waaronder het innovatiefonds mkb+ en de tki. Dit komt neer op een bezuiniging van 0,5 mld euro. Deze bezuinigingen als geheel zijn niet kansrijk. De PVV schaft een aantal effectieve beleidsinstrumenten volledig af, waaronder de wbo. Dit schaadt de welvaart op lange termijn. Er is voldoende empirisch bewijs dat bij innovatie de markt faalt waardoor bedrijven zonder overheidsbeleid onvoldoende zullen investeren in innovatie. De beleidswijziging van de PVV zal tot een substantiële afname van innovatie leiden.

De beleidsveranderingen van de PVV zijn als geheel niet kansrijk voor de welvaart.

5.11 Woningmarkt

Maatregelen

De PVV draait vrijwel alle ingevoerde of voorgenomen maatregelen van het kabinet Rutte ten aanzien van de woningmarkt terug. Ten aanzien van de fiscale subsidiëring van de eigen woning draait de PVV de beperking van de hypotheekrenteaftrek uit het Begrotingsakkoord - waarin een annuïtair aflossingschema wordt voorgeschreven - terug. Daarnaast schaft de PVV de Wet Hillen af die voorschrijft dat de bijtelling vanwege het eigenwoningforfait niet hoger kan zijn dan de aftrek vanwege de betaalde hypotheekrente. Ten slotte maakt de PVV de verlaging van de overdrachtsbelasting ongedaan waardoor het tarief voor de overdrachtsbelasting weer uitkomt op 6%.

In de huurmarkt draait de PVV de extra woningpunten die door het kabinet Rutte worden toegekend aan schaarstegebieden, terug. De voorgenomen huurstijging voor de midden- en hoge inkomens wordt ongedaan gemaakt. Voorts wordt de heffing op verhuurders niet ingevoerd. De PVV draait ten slotte de versobering van de huurtoeslag uit het Begrotingsakkoord terug.

Effecten

De effecten van deze maatregelen zijn samengevat in de onderstaande tabel.

Tabel 5.10 Woningmarkt, effecten van beleidspakket PVV

	2017	Structureel
	%bbp	
Welvaartswinst		-0,9
EMU-saldo		-0,7
	verschil met basispad in %	
Prijs koopwoningen	2,4	7,4
Netto huur	-5,2	-13,6
Consumptie koopwoningen		4,7
Consumptie huurwoningen		-12,0
	% huurwaarde	
Koopsector subsidiepercentage		21,4

Het terugdraaien van de kabinetsmaatregelen betekent dat de huidige problemen op de huur- en koopwoningmarkt niet worden aangepakt. Op korte termijn levert het pakket maatregelen geld op voor de schatkist vanwege de verhoging van de overdrachtsbelasting. Op de lange termijn is er echter sprake van een bestending van het slechte functioneren van de woningmarkt met minder huuraanbod en hogere huizenprijzen in het verschiet ten opzichte van het basispad. Met de plannen van de PVV wordt het moeilijker om een huurwoning te bemachtigen en wordt een eigen woning minder betaalbaar. Door de hogere huizenprijzen wordt ook de fiscale subsidiëring van de eigen woning duurder en is het effect op de Rijksbegroting op termijn negatief. De plannen van de PVV leiden tot een jaarlijks welvaartsverlies op de woningmarkt van bijna 1% van het bbp. Tevens resteert een negatief structureel budgettaire effect van 0,7% bbp (4,8 mld euro).

5.12 Bereikbaarheid

- Alle maatregelen - auto, fiets en ov - uit het Begrotingsakkoord 2013 ten aanzien van het belasten van de vergoedingen voor het woon-werkverkeer worden teruggedraaid, behalve de leaseauto maatregel uit het Begrotingsakkoord. Deze maatregel behelst het meetellen van woon-werkverkeer met leaseauto's als privékilometers.
- De PVV wil 0,7 mld euro in de periode 2013-2017 extra investeren in het aanleggen van wegen.
- De PVV bezuinigt het maximumbedrag van 1,5 mld euro in de periode 2013-2017 op de aanleg van spoor (hoofdrailnet).
- De PVV bezuinigt via de bdu op het regionale spoor en het bus-, tram- en metrovervoer met een bedrag van 0,5 mld euro in de periode 2013-2017.

- Daarnaast intensificeert de PVV 0,1 mld euro per jaar vanaf 2015 in de bdu met het doel het aanbesteden van het ov in de grote steden terug te draaien.

Tabel 5.11 Bereikbaarheid, effecten van beleidspakket PVV

Effect in 2020 t.o.v. het basispad (a)	
Verkeerseffecten	mutaties in %
Autogebruik	2
OV-gebruik	0
Files op snelwegen	12
Bereikbaarheidsbaten	mutaties in mld euro per jaar
Reistijdbaten weg/ov (b)	-0,17
Baten extra gebruik weg/ov (c)	0,06

(a) Zie voor een toelichting op de gehanteerde begrippen hoofdstuk 15.
 (b) De reistijdbaten zijn het welvaartseffect van kortere reistijden of kortere routes.
 (c) Als reizen met de auto of het ov duurder wordt, zullen mensen minder gaan reizen. Het betreft de welvaartseffecten hiervan.

Het autogebruik neemt bij de PVV toe met 2% per jaar. Dit komt door het terugdraaien van het belasten van de vergoeding voor woon-werkverkeer.

Het ov-gebruik blijft per saldo gelijk. Tegenover de toename in ov-gebruik door het terugdraaien van het belasten van de vergoedingen voor woon-werkverkeer staat een afname door de bezuiniging op het aanlegbudget van spoor.

De files nemen met 12% toe. Dit komt door het terugdraaien van het belasten van de vergoeding voor woon-werkverkeer.

De reistijdbaten weg/ov dalen met 0,17 mld euro per jaar. Dit is een gevolg van de extra files die zullen ontstaan bij het terugdraaien van het belasten van de vergoeding voor woon-werkverkeer. De extra investering in de weginfrastructuur zorgt voor beperkte reistijdbaten; de bezuinigingen op het ov zorgen voor een beperkte afname van de reistijdbaten.

De goedkopere woon-werkmobiliteit zorgt bij de PVV voor meer gebruik van de weg ter waarde van 0,06 mld euro per jaar.

In totaal nemen de bereikbaarheidsbaten af met 0,11 mld euro per jaar.

5.13 Natuur

Algemeen beeld

De PVV draait de natuurmaatregelen uit het Begrotingsakkoord terug. Hieronder vallen de maatregelen voor een verdere uitbreiding van natuurgebieden en groene recreatieve gebieden rondom de stad. De PVV wil zo voorkomen dat extra landbouwgronden worden omgezet in natuur. De uitvoering van het maatregelenpakket van de PVV zal een achteruitgang van de biodiversiteit en een duidelijke teruggang van de belevingswaarde van natuur en landschap tot gevolg hebben.

Tabel 5.12 Natuur: effecten in 2020 van beleidspakket PVV t.o.v. het basispad

Categorie	Effect t.o.v. basispad
Biodiversiteit: alle (VHR)-doelsoorten (%-punten)	- 10 tot - 5
Belevingswaarde natuur en landschap	--
Uitgaven overheid in mld euro	-0,2

De biodiversiteit is weergegeven in klassen %-punten ten opzichte van het basispad. In het basispad worden in 2020 ruim 50% van alle doelsoorten en ruim 60% van alle doelsoorten uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen (VHR) duurzaam behouden. De resultaten laten geen verschil zien tussen alle doelsoorten en de doelsoorten van de VHR.

De belevingswaarde is gecategoriseerd in een vijftal klassen ten opzichte van het basispad (--: duidelijke achteruitgang, -: enige achteruitgang, 0: situatie vergelijkbaar met basispad, +: enige vooruitgang, ++: duidelijke vooruitgang).

Belangrijkste maatregelen

- Het terugdraaien van de natuurmaatregelen uit het Begrotingsakkoord;
- Het afschaffen van fiscale vergroeningsfaciliteiten.

Effecten op biodiversiteit

De PVV bezuinigt op natuur. De maatregelen uit het Begrotingsakkoord worden niet uitgevoerd. Hierdoor ontstaan tekorten bij het beheer van natuur en landschap binnen de herijkte Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Ook is geen rijksgeld meer beschikbaar voor natuur- en landschapsbeheer en voor agrarisch natuurbeheer buiten de EHS. De uitbreiding en de inrichting van bestaande natuurgebieden (de herijkte EHS) wordt in het basispad deels gefinancierd met overheidsmiddelen en deels door middelen gegenereerd door het grond-voor-grond-principe. Dit betekent dat eerst ruil- en natuurgronden verkocht moeten worden alvorens met de inrichting of de uitbreiding van natuur kan worden begonnen. Door de bezuinigingen, die de PVV voorstelt op de overheidsuitgaven voor natuur, verloopt dit proces trager dan in het basispad en worden bestaande milieuknelpunten voor biodiversiteit niet opgelost. De condities voor het duurzaam behoud van biodiversiteit gaan hierdoor achteruit. Door het terugdraaien van de natuurmaatregelen uit het Begrotingsakkoord vervallen ook de middelen om de verdroging in Natura 2000-gebieden aan te pakken. Verder schaft de PVV de fiscale vergroeningsfaciliteiten zoals de milieu-investeringsaftrek af. Ook hierdoor zullen de milieucondities voor natuur verslechteren. In totaliteit neemt het aantal duurzaam te behouden soorten onder het beleid dat de PVV voorstaat met 5 tot 10 procentpunten af. Dit geldt zowel voor de planten- en diersoorten die onder de Vogel- en Habitatrichtlijnen vallen als voor alle doelsoorten.

Effecten op belevingswaarde van natuur en landschap

Door de bezuinigingen zijn er ook minder middelen beschikbaar voor de aanleg en het onderhoud van recreatieve groene gebieden rondom steden en voor het beheer van landschapselementen in het landelijk gebied. De belevingswaarde van natuur en andere groene gebieden neemt hierdoor af. Dit wordt nog versterkt door het toenemen van de drukte in bestaande recreatieve groene gebieden. Alles tezamen leiden de maatregelen tot een duidelijke afname van de belevingswaarde van natuur en landschap.

De verkiezingsprogramma's 2012 laten zien welke keuzes politieke partijen maken voor de jaren 2013-2017. De programma's tonen aan dat er echt iets te kiezen valt voor de komende kabinetsperiode. Hoe gaan we na de economische crisis de overheidsfinanciën weer op orde brengen en hoe snel? Verhogen we de AOW-leeftijd en beperken we de aftrek van de hypotheekrente, of juist niet? Hoe verminderen we de filedruk? Willen we klimaatverandering aanpakken en zo ja, hoe dan? Is het de moeite waarde om meer geld uit te geven aan onderwijs of innovatie? Hoeveel trekken we uit voor natuur? Hoe kunnen we de woningmarkt beter laten functioneren? Hoe gaan we om met de stijging van de kosten van de zorg?

In de aanloop naar de verkiezingen van 12 september 2012 hebben tien politieke partijen - VVD, PvdA, PVV, CDA, SP, D66, GroenLinks, ChristenUnie, SGP, DPK - gevraagd om een analyse van hun verkiezingsprogramma's. Het CPB heeft de economische effecten geanalyseerd, het PBL de effecten op milieu.

Dit is een uitgave van:

Centraal Planbureau (CPB)
Postbus 80510 | 2508 GM Den Haag
(070) 338 33 80 | www.cpb.nl | info@cpb.nl

Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)
Postbus 30314 | 2500 GH Den Haag
(070) 328 87 00 | www.pbl.nl | info@pbl.nl

Gedrukt door:

De Swart BV
Postbus 53184 | 2505 AD Den Haag
(070) 308 21 21 | www.kds.nl | info@kds.nl

Foto omslag: GPD | Stephanie Versteeg

Augustus 2012 | ISBN 978-90-5833-559-3

